

tat de la forma *palàcio* (amb quasi tant de classicitzant com d'acastellanat): sobretot en terra valenciana — a Barcelona mateix, però, havia estat fortament arrelat, fins cap a 1920, de dir *El Pla de Palàcio* a la plaça de Llotja, pel veïnatge de l'antic palau reial. Com es nota, allà, fins en la toponímia vilatana: *El Palàcio* (*palásio*) per a grans edificis antics, a Alcalà de la Jovada, Benillup, Benifairó de les Valls i bastants altres pobles de mitjana o mediocre importància (a Quart de les Valls noto vacil·lació entre *El Palau* i *Palàcio*); advertint que de vegades no hi ha gaire o cap memòria popular, en la localitat, d'una casa nobiliària (sovint sí, és clar): a Benillup és avui bonament una casa d'habitació, si bé la més gran del poble, a Alcalà es limiten a assegurar ingènuament que és «la casa del rei moro».

D'altra banda la forma pura s'ha mantingut amb domini més complet a les altres regions: a Eiv. («*palau*: palacio», PzCabr.); a Cornellà de Conflent *el paláu* del gran edifici al mig del poble, i d'aspecte ja no gens palacià, avui amb paper de casa d'habitatge repartida entre diverses famílies, si bé fou — temps era temps — l'antiga residència dels Comtes de Conflent, o almenys renovat o reconstruït damunt d'ella.

Deixant ja l'anècdota en camí de tornar-se dada folklòrica o toponímica, recordaré ràpidament que *palau* s'ha convertit en diverses regions de la llengua en el nom d'una part de la casa privada, cosa que tingué especial descabdellament a les Illes, i més que enlloc, en el P. Val.: per a això valdrà més remetre a les mai prou ponderades monografies de Sanchis Guarnier, i a les col·leccions populars mallorquines (com «Panorama Balear», Palma 1952ss.); en particular a Callosa d'En Sarrià: «la puerta de entrada al castillo daba a la *plaza de la vila* --- después de éstos estaba el comedor, que llamaban *palau* o *menjador*, cuya mitad está descubierta, y la cubierta de la otra mitad, era de madera, cañas y, encima, teja» (Salvà, *Callosa* I, 42); «*palau*: casa donde aunque se llame mucho no responden» (Escrig-Llobart). Veg. el valuós quadro, on no tot és toponímic, traçat per Balari, *Orig.*, 270-273.

DERIV.: *Palacià* [DTo. 1647?, 1757: «vide *plasant*, *falaguer*, *gustós*»; «v. *plasant*, *falaguer*, *tractable*, *festiu*», Lab. 1840], «les usances *palacianes*» escriví Marian Aguiló, «*palacià*: palaciego» DAG; «Lo comte Guifre --- dalt de la cima del Canigó / entre 'l cel y la terra - se veu tot sol, / puix una boyra negra, - d'ales de corb, / ab lo verger abriga - los Estanyols, / palaus y *palacianes*, - auells y flors; / passeja la mirada pel Rosselló: / lo cel li sembla rúfol, - lo país, orc», *Canigó* VIII, v. 6; «—Ay fill, que moriré sense haver sigut felissa! Déu m'ha volgut pobre en lo món --- Fillet! No t'escarrassis ---. —Esperu—. Y li tornava a parlar d'aquell idili --- del hortet de Gràcia --- Hi havia alguna cosa com de tirat cavalleresc, o de *palacià* fidel, en aquells consols fastuosos, y en aquell rendiment, davant de la majestat d'una mare agonitzant!», Emili Vilanova, 1891, *Plorant i Rient*, p. 97.

S'ha estat massa sever contra aquesta formació lla-

tinitzant, i alhora massa dèbil contra els ultra-puristes frívols i mediocres (amb gran raó Fabra rebutjà sempre els improvisats i grossers substituïts *palai* i *palauer*, grosseres invencions proposades a la lleugera per alguns), car expressa una idea de matis necessari en un llenguatge refinat (angl. *palace* adj., port. *palaciano*, it. *palazzesco*, cast. *palaciego*); en què s'arriba a quasi-sinònim de cortès, ple de cortesia: potser volien fugir de la forma *palàcio* comarcal i híbrida, de tirat entre rústic i macarrònicament allatinat: «les festes majors --- són atractives per l'ambient de bonomia que respiren entre aquells habitants tan *palassianos*, que't reben com si fosses de família ---» escrivia el tortosí Vergés i Paulí (*Espurnes de la Llar* v, 12); però fins aquests afaïonaments de gent comarcal o tertulians de bona jeia, eren al capdavant un testimoni, mal sigui desmanoyotat, d'un arrelament ja no recent en la llengua viva de tot el país: i era tan ingenu horroritzar-se'n com ho hauria estat conformar-se estrictament a pronúncies ben susceptibles de redreçament i fàcils de rectificat.

Palati [«palatinus», Lacav.]; *palatinat* [«dignitat de palatí», Lacav.]. *Paladí* 'heroi cavalleresc' [Lab. 1840]; «—Mon pare —diu— voldria ser cavaller com ell: / No he feta ab vós contra Almansor la guerra? / --- / No infanten ja les mares guerrers y *paladins*?», *Canigó* I, 3f; pres de l'it. *paladino*, i aquest, del ll. gal·licà *palatinus* 'palacià, cavaller puixant que acompanya els sobirans', sovint en el sentit estricte de *comites palatini* 'cada un dels Dotze Pars carolingis'; des d'on passà, ja aviat, a l'èpica en híbrid italo-francès, i fins a la poesia en bon vulgar [S. XIII, Ciullo d'Alcamo; *I Reali di Francia* etc.]. A distingir de l'ús adjectiu per 'palès', castellanisme inadmissible que s'han permès ben pocs.¹

¹ Per a l'origen del cast. PALADINO (derivat de PALATIUM en definitiva, amb complexa evolució semàntica), veg. DECH. També n'hi ha algun escadusser testimoni val. en el S. xv: «un tarte --- catiu --- Johan --- *paladí* en son parlar català, com de poquea ençà se sia nodrit aci» a. 1400 (Rubio Vela, *Epist. Val. Med.*, 285.8), però és prova ben magra d'haver tingut curs real ni a València car es tracta d'un esclau que s'ha escapat a Castella, i és una carta que dirigeixen els Jurats a les autoritats manxegues, usant un terme de llur llenguatge, perquè sàpiguen que l'han de capturar i tornar-lo als seus amos valencians.

Palbra, V. *parva* *Palcanical*, V. *panical*, *espinacalç* (ESPINA)

Palcigar 'trepitjar', V. *calcigar* (II, 420a41-6); l'àrea meridional d'aquell comarcalisme, des del Maestrat s'estén almenys fins a l'extrem NE. del Priorat: Pobolada (*Butll. Cl. Pir. Tssa* II, 170), Siurana («ja pot conèixer bé 'l país, havent-lo de *palcigá* vostè mateix», 1936).

Palciques, V. *calcida* *Paldrap*, encreuament dels sinònims *parrac* i *drap* (> *pardrap dissimilat) *Pa-*